

הרב איתיאל אמיתי
בענין היקש "ויצאה – והיתה" בשטר קידושין

ראשי פרקים

- א. פתיחה
- ב. דין לשמה בגט ובשטר קידושין
- ג. דינים הנובעים מחדמיון לשאר שטרות ולהיקש הויה ליציאה
- ד. דיני העדים בשטר
- ה. פסול מחובר בגט ובשטר קידושין
- ו. סימני דרך בהגדרת היקש ויצאה והיתה – מעין סיכום

א. פתיחה

המשנה בתחילת מסכת קידושין מונה את שלוש הדריכים בהם ניתן לקנות אשה: בכספ, בשטר ובביהה. והגמי בדפים הראשונים במסכת דינה במקור מן התורה לכל אחת מן הדריכים. באשר לקידושי אשה בשטר אומרת הגמ' (בדף ה,א) שהמקור לכך הוא היקש הקידושין לגירושין שכטוביים שניהם באותו הפסוק בתורה "ויצאה מביתו והלך והיתה לאיש אחר" (דברים כד,ב), "אמר קרא ויצאה והיתה" מקיש הויה ליציאה מה יצאה בשטר אף הויה נחי בשטר".

והנה, דיני הגט – שטר הגירושין כוללים פרטים רבים, מהם מדאוריתא מהם מדרבנן, מהם מיוחדים לשטר גירושין מהם משותפים לסוגי השטרות השונים. מהם מעכבים את חלותו מהם אינה אלא לכתילה. יש לעיין, אפוא, מה מדיני הגט נלמד לקידושין ומה לא. בדברים שלහן נטה לעקב אחר אחדים מדיני שטר הקידושין מתוך התמקדות בהיקש זה של הויה ליצאה.

ב. דין לשמה בגט ובשטר קידושין

הגמי במסכת קידושין (ט,א) מביאה איבעיא "בעי ריש לקיש שטר אירוסין שכתו שלא לשמה מהו הויה ליציאות מקשין מה יצאה בעין לשמה אף הויה בעין לשמה או דלמא הויה להזדי מקשין מה הויה זכספ לא בעין לשמה אף הויה בשטר לא בעין לשמה" ופושטת הגמרא את הספק "בתר דבעיא הזדר פשוטה הויה ליצאה מקשין דאמר קרא ויצאה והיתה"". מבואר להזדיא בגמרה זו, דין אחד מרכזיו מדיני הגט מדאוריתא, שהגט

בעין היקש "ויצאה-והיתה" בשטר קידושין

צורך להזכיר שם האשה המתגורשת הנלמוד מן המלה "לה" בפסוק "וכתב לה ספר כריותות" (דברים כד,א), נלמד אף באשר לשטר קידושין ומכך אותו היקש של הוויה ליציאה. אלא שפשיטת הספק בגמי אינה ברורה, והרי גם החיקש של יציאות להזדי הוי היקש הנלמוד במקומות אחדים בש"ס ומה עדיף היקש אחד על פני רעהו.

מדברי רשי' בד"ה "הזר פשטה" כתוב "שהרי עיקר שהשטר קונה באשה מכאן לממנו" ניתן לדיק שכרעתה הגמי אינה העדפת היקש הוויה ליציאה על פני היקש הוויה זו לו, אלא שבאשר לדבר מהותי גט כמו כתיבתו לשם האשה ברור הדבר שלא ניתן למד את עצם שטר הקידושין מगט מבלי למד גם את דין הלשמה בו מוגט. העולה מדברי רשי' שההיקש של הוויה ליציאה מחייב למד את הדיניהם המהותיים שבגט גם לשטר קידושין אך אין הכרע מדבריו באשר לדברים פחות מהותיים, גם עדין לא ברור מה הクリיטריון לקבוע מהו דין מהותי ומה לא. ברמב"ן (ט,א ד"ה בתך מקודשת לי וכו') ובשיטה לא נודע למי (בד"ה בתר דבעיא הזר פשטה) ביארו את פשיות הגמי באופן קצר שונה. ספק הגמי היה האם היקש הוויה ליציאה הוא רק למד את עצם דין קידושי שטר שמועלים בקידושי בטף ומכאן ואילך מקישים רק הווית זה לזה ואין יותר ממשמעות להיקש הוויה ליציאה ("דין מינה ואוקי באתרה"). או שמא היקש הוויה ליציאה נלמד לכל דיןין, ופשיותה הגמי היא שהיקש הוויה ליציאה ודאי נלמד לכל דיןין (בשיטה לא נודע למי הוסיף שתמיד בהיקש אנו אומרים כן ורק בגורלה שווה יש שאומרים שהלימוד הוא ורק דין מינה ואוקי באתרה). מ"מ גם מפירושם עולה שמהיקש הוויה ליציאה צריכים להימד כל הדינים גט לשטר קידושין ואולי אף בתר הרחבה מאשר העולה מפרש"י.

הכרעת הספק בגמי נפסקה ברמב"ם (אישות ג,ד) ובשו"ע (אהע"ז לב,א) בלשון זו: "וצריך שיכתבו אותו (=את שטר הקידושין) לשם האשה המתקדשת גט... כתבו שלא לשמה... אינה מקודשת" והנה האחרונים (או"ש וצפנת פענה על הרמב"ם הנ"ל, וכן בס' מכתבי תורה איגרת קצג, ישועות יעקב, שם ס"ק א) עוררו שאלה באשר למחלוקת ה"לשמה" שבשטר קידושין, האם מחייב הדבר כוונה חיובית ושטר קידושין שנכתב בסתם פסול דין גט או שמא ה"לשמה" שבשטר קידושין צריך שיחיה שלא לכוונה שלילית ושטר קידושין שנכתב בסתם כשר דין ה"לשמה" שבקרבנות או שבמגילת סוטה. ולאור הצגות פשיות טוגנית הגמי שהובא לעיל, ביותר לפירושם של הרמב"ן והשיטה לא נודע למי, היה מותבקש שדין הלשמה שבשטר קידושין יימד על כל פרטיו מדין הלשמה שבגט וכוונת הלשמה

בשטר קידושין צריכה להיות חיובית וכדין הלשמה שהגט, אלא שהאחרונים שעוררו שאלה זו, לא דנו בדבר מנוקודה זו, וצריך עיון.

אמנם הישועות יעקב מカリע מכח ראה, שמצו בש"ס, שדין הלשמה שבשטר קידושין צריך להיות חיובי כמו בgett, ומראייתו נדמה שאפשר גם להסיק לעניינו. וזהי ראייתו: המקור בש"ס לכך שגט שנכתב בסתם, ללא כוונת לשמה חיובית. הוא בסוגיה בתחלת מסכת זבחים (ג,א – ד,א) שום שואלת הגמי "ז bogei get סתמא זפסול מלן" ומסקנת הגמי שדין זה נלמד מדברי המשנה בגין פרק שלishi (כו,א) האומרת: "הכתוב טופסי גיטין צריך שנייה מקום האיש ומקום האשא ומקום הוומר" שמאחר ופרטים אלו הם מעיקרו של גט אם ייכתבו שלא לשם איש ואשה פלונית הרי הגטبطل, אף אם כתבו ע"י הטופר לשם גירושין בסתם. מוכח אפוא שכוונת הלשמה הגט צריכה להיות חיובית ולא די בכך שאין כוונה שלילית. עד כאן דברי הגמי בזבחים. בגין המשנה אינה מסתיימת בדיין זה אלא ממשיכה ואומרת שהוא דין בשטרים מלאה ומקח לצריך הסופר להניח את מקום שמות המלה ותלווה, והמוכר והקונה מכח תקונה ואז מביאה המשנה את דעת ר' אלעזר החולק ואומר שרק בגין נשים הדיין כן כיון שיש דין של כתיבת הגט לשמה אך בשאר שטרות השטר כשר גם אם כתבו בו שמות. (ור"א אין סובר שיש תקונה בדבר וכל הטעם הוא רק מזמן הלשמה הקיים בט בלבד ולא בשטר שטרות). לפי זה חוכחת הגמי בזבחים לגבי דין הלשמה בgett היתה מדעתו של ר' אלעזר במשנה שמעטיהם את דין השארת מקום האיש והאשה בכך שיש צורך שהגט ייכתב לשמה.

הרש"א בחידושים בסוגיה בגין (כו,א ד"ה ר' אלעזר מכשיר בכלן) מביא את גירסת התוספתא (גיטין ב,יא)¹ בה נאמר: "ר' אלעזר מכשיר בכלן (=היינו שאר שטרות) חוץ מגיטין נשים ושהרורי עבדים" ולאור דברי התוספתא מנסה מדויע בסוגיה בראש גיטין (ט,א) בה מובאת ברייתא האומרת "בשלושה נשים שוו גיטין נשים לשחרורי עבדים... וכדברי ר' מאיר בארכעה" לא הקשתה הגמי שהיתה צריכה הברייתא להוסיף גם "וכדברי ר' אליעזר בארכעה" שכן אליבא זר"א הסובר שיש דין של כתיבת השטר בgett ובשחרור עבד לשמה ישנו דין נוסף שבו שווה דין גט לשטר שחרור של עבד והוא שהכתוב טופסי גיטין ושטרות שחרור צריך שנייה מקום שמות האיש והאשה, האדון והעבד. ומתרץ הרש"א שהגמי למעשה הקשתה קושיה זו בכך ששאלת שם שיש דין "לשמה" ששו בו גיטין ממשום ושהרורי עבדים וגם

¹ יש להעיר שלא בכל נוסחאות התוספתא הגירסה כן.

תירצה זאת בכך שאמרה שהבריתא מנתה רק דין שווים רק לגיטין ושטרות שחרור של עבדים ולא דין שמשותפים לשטרות נוספים כגון שטר קידושין. ולאחר מכן לשמייה קיים גם בשטר קידושין הרי שלא מנתה אותו הבריתא. מוכיח היישועות יעקב שאותו דין הלשמה החובי הנזכר בגט הוא גם הנזכר בשטר קידושין שכן מדעת ר'א במשנה ממנה למדה גמ' בזחמים שדין הלשמה בגט צריך להיות חיובי וגט הנכתב בסתם – פסול. הקשתה הגמ' בגיטין על הבריתא שמנתה את הדינים השווים לגט אשה ולשטר שחרור של עבד ותירצה שהבריתא לא מנתה את דין הלשמה בגט ובשטר שחרור שכן דין זה, הינו דין ה"לשמה" החובי קיים גם בקדושים, ודינים המשותפים לגט אשה לשטר שחרור של עבד וגם לשטר קדושין לא מנתה הבריתא.

לענינו עולה מtopic ראייתו של היישועות יעקב שדין ה"לשמה" בשטר קידושין הידען מן הסוגיה במסכת קידושין והנלמד מן הтикש של "ויצאה והיתה" זהה לחולtin לדין ה"לשמה" בגיטין מתוך השוואת סוגיות הש"ס השונות, ואין זאת אלא מtopic לכך שככל דין זה בהיקש של "ויצאה והיתה" מגט לשטר קידושין אם בדברי הרמב"ן והשיטה לא נודע למי שהיקש זה כולל את כל פרטי הדינים ואם בדברי רש"י שהיקש זה כולל לכל הפחות את פרטי הדינים המהותיים להיקש זה.²

ג. דין הנובעים מהתדיון לשאר שטרות ולהיקש הויה ליציאה

בגמ' בגיטין פרק ראשון (ט,א) מובאות בריתאות: "בשלשה דרכם שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים: שוו למוליך ולUMBIA, וכל גט שיש עליו עד כותני פסול חזץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים, וכל השטרות העולמים בערכאות של עבדי כוכבים, אף על פי שהוחתמו עבידי כוכבים – כשרים חזץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים". בהמשך (יט,ב) מראה הגמ' על בריתאות זו מזווע מונה היא את שלושת הדינים הללו כדינים שווים לגיטין נשים ושחרורי עבדים והרוי יש דין נוספים שווים לשניהם והוא מביאה דוגמאות לכך. ובמסקנה (זט,יא)

² אכן, יופיע בס' אוצר הפסוקים (ס"י לב ס"א בשווי' ס"ק ז אוות א) בענין "שטר קידושין שכתבו בסתמא" שהובא בו חידשו הניל של היישועות יעקב ולאחריו הובא מהספרים בגין שיש וברית יעקב שרצו לתלות את חידשו של היישועות יעקב במחלוקת הרשב"א והתוס' בסוגייה בגיטין בפרק שלישי (כו,א) ולפי דברי התוס' יועל שטר קידושין שנכתב בסתמא, וצ"ע כיצד למדנו תוס' את גדרי היקש של "ויצאה והיתה".

מתרצת הגמי' שהבריתא מונתה דוקא דין המשותפים אך ורק לגיטי נשים ושהרורי עבדים אבל לא מונתה דין המשותפים לאלו וגם בקידושין.

רש"י (ז"ה כי גרסינן) ותוס' (ז"ה כי קתני וכו') על המקומות מתעכבים אודות כל אחד משלשות הדינים הנזכרים בבריתא וմבארים מדוע דין זה אינו קיים בקידושין. הדיון הראשון הוא שחכמים הצריכו עד אחד המביא גט או שטר שחרור ממדיות הים לומר בכתב ובפני נתתם שמא יערער הבעל על כשרותו ובקדושין לא חששו לעורער הבעל ולא הצריכו את הדבר וכן תיקנו שאמרתו של העד נחשבת כקיים הגט ולא ניתן יותר לעורער עליו משום תקנת עגנות ובקידושין לא תיקנו כן כיון שאין חשש כזה שהרי יכולת האשה שלא להשכים להתקדש.³ הדיון השני הוא שבכל השטרות אם אחד משני העדים הוא כותוי השטר פסול ואילו בכתב ובשטר שחרור כיון שחכמים תיקנו שהעדים צריכים לחיתום דוקא זה בפניו וזה הירושן גם אם הרaison מבין שני העדים הוא כתוי. ומאחר ובקידושין אין גזירה זו ש.criteriaים העדים לחותם זה בפניו וזה שוב חזרה הדיון ש.criteriaים שני העדים להיות ישראלים דוקא.

הדין השלישי הוא שחכמים פוסלים ניתנו ושתורי שחרור שנעשים ע"י בתיהם דיןיהם של גויים ובשאר שטרות כשרים הם אף שנעשו ע"י בתיהם דיןיהם והוא הדיון שטרי קידושין שנעשים ע"י בתיהם דיןיהם של גויים שכשרים הם כיון שמילא בשעת מסירת השטר מהאיש לאשה Criteriaים להיות שני עדי מסירה כשרים ובגיטין החמירוCriteriaים בדבר שמא יסמכו על הגט שנעשה ע"י גויים אך בקידושין מכל מקום האשה מקודשת.

דבר ברור העולה מן הסוגייה הוא שבכל שלושת הדינים הללו לא דנה הגמי' כלל מצד ההיקש של "ויצאה-והיתה" וברור היה לה שעל אף ההיקש דיןיהם אלו אינם חלים על שטר קידושין וכן המשותף של שלושת הדינים הללו יש להסיק לכואrho אודות הגדרים של ההיקש זה.

המשותף של שלושת הדינים הללו – היותם כולם נובעים מתקנות דרבנן המיוודאות דוקא לגיטי נשים ושתורי שחרור של עבדים ויש לדון אפוא האם ההיקש של "ויצאה-והיתה" לא נלמד גם באשר לדינים מדאוריתיתא

³ בתקנת חכמים של אמרת "בפני בכתב ובפני נתתם" על ידי עד אחד יש צד של חומרא ויש צד של קולא כמו שהתבארו בדברים בפנים. רש"י ביאר את הצד החומרא בלבד ואילו Tos' ביאר את הצד הקולא בלבד אולם אין מחלוקת ביניהם, ע"י מהר"ם שוף על דבריו התוס'.

המיוחדים לשטרות אלו⁴, או באשר לדינים מדרבנן שאינם מיוחדים דוקא לשטרות אלה אלא משותפים לכל סוגיו השטרות.

דבר נוסף העולה מן הסוגיה הוא המשותף לשטרי קידושין ולשאר שטרות, ואף שאין הגמרא מביאה דוגמאות לכך, ברור הדבר שבסתמא שטר קידושין צריך להיות דומה לשאר שטרות. דבר זה מפורש בסוגיות הגמ' בקידושין בפרק ראשון (ט,א) שם על דברי הברייתא האומרת "בשטר-כיצד? כתוב לו על הנייר או על החרס... בתק מקודשת ל... הרי זו מקודשת" מובאת אתקفتא של ר' זира בר ממל "זהה לא דמי הא שטרא לשטר זיבני!" התם מוכר כותב לו "שדי מכורה לך הכא בעל כתבי" ועל דברי ר' זира מפרש רש"י (בד"ה שטר זיבני) "ומכלן דכי האי גונא הו שטרא". הנחת יסוד שטמונה בשאלתו של ר' זира היא שטר הקידושין צריך להיות עומד בקריטריונים של שטרות (ומה ששאל על אי דמיונו לשטר מכר דוקא הוא מפני שבפועלות הקידושין מתבצעת גם פעולה קניינית).

תוס' במקומות (בד"ה הא לא דמי) העירו כך: "ומगט לא היה יכול להקשות דבר אחד דמי שהיה לגט דמה גט הבעל כתובו". כוונתם בפשטות שהיה לה למקרה לה קשות שטר הקידושין אינו דומה לגט מצד פעולת הקרן שבשכן בגט המקנה (-הבעל) הוא שנותן את השטר לקונה (-האשה) ואילו בשטר קידושין הקרן (-הבעל) הוא שנותן את השטר למקנה (-האשה), ובכך לא מתקיים החיקש של "ויצאה-והיתה". תירוצים פשוט שהחיקש של "ויצאה-והיתה" אכן לא מתקיים מצד פעולת הקרן המשותפת בשנייהם אלא מצד פעולות הבעל המשותפת בשנייהם. בין לקשייה ובין לתירוץ של Tos' ברור היה להם שהחיקש של "ויצאה-והיתה" צריך להתקיים, אין זאת אלא שבמהותו שטר קידושין על כל גדריו חייב להימלד מן הגט ודמיונו לשאר שטרות אינו יכול להוות תחליף לכך למעט דינים מיוחדים כגון אלו שמנתה הברייתא שהשווותה דין גט לשטר שחרור של עבד.

מהערת התוס' עולה דבר נוסף והוא שייתכן ללימוד את החיקש של "ויצאה-והיתה" באופןים שונים, לעיטמים גם סותרים זה זהה. כגון זה⁵, מצינו בסוגיות הגמ' בקידושין הסמוכה לו שבה דברו Tos' (ט,ב) בה נחלקו אמראים בקידש אשה בשטר וכתבו לשם ושלא מדעתה רכא ורבינה סוברים מקודשת ורב פפא ורב שרביא סוברים – אינה מקודשת ומסביר ר' פ

⁴ דוגמא לדבר יתכן, הדין של טלי גיטך מעל גבי הקרקע, אלא שהדבר תלוי גם בדיון גדול האם אכן פסול זה קיים גם בשטר שחרור של עבד.

⁵ יועי רשי"ש על דברי Tos' חניל בסוף דבריו שעד מה הוא על עניין זה.

בגמרא את טעמו ואת טעם החולקים עליהם ששניהם הכריעו לאור ההיקש של "ויצאה-והייתה". רבא ורבינה סוברים – מקודשת בשם שבגייטין צריך שהגת יהיה נכתב לשם ואף שנכתב שלא לדעתה – מגורשת, כך בקידושין צריך שהשטר יהיה נכתב לשם ואף שנכתב שלא לדעתה – מקודשת. ור' ר' ור' שסוברים – אינה מקודשת בשם שבגייטין צריך שהaget ייכתב לדעתו של המקנה שהוא בגירושין – החבעל כך בקידושין צריך שהשטר ייכתב לדעתה של המקנה (*שהיא בגירושין – האשה*).

במחלוקת/amoraim זו נפלת מחלוקת בין הראשונים כיצד נפסקה ההלכה ובשו"ע (לב,א) נקט מתוך כך, שכתחילה אין לכתוב את שטר הקידושין אלא לדעתה של האשה אך אם כתבו שלא לדעתה הו ספק קידושין. על הכרעה זו העיר האבני מילואים במקום (ס"ק ד) הערכה הנובעת מתוך דמיון שטר הקידושין לשאר שטרות, כפי שתתרברו הדברים לעיל, והקשה כיצד שטר בזמנו כתיבת השטר על מנת שהיא כשר.

באחרוניים⁶ הובאו תירוצים שונים לקשיית האבני מילואים הנ"ל אך התירוצים כולם נאמנים להנחת היסוד שטר הקידושין צריך להיות ככל השטרות ולא עליה על דעתם לתרץ שלא יהולו על שטר קידושין הגדרים הרגילים של שטר, ופשט.

ד. דין העדים בשטר

המשנה ביבמות פרק ג (ל,ב) אומרת: "זרק לה קידושין ספק קרובה לו ספק קרובה לה – זהו ספק קידושין". והגמ' (לא,ב) שואלת "יזהו ספק קידושין למעטוי מא" ועונה "למעטוי זמן דליך בקידושין" ואת טעם הדבר ממשיכה הגמ' ומבררת שבאשר לתקנת הזמן בקידושין נחלקו/amoraim בגמ' בפרק שני של מסכת גיטין (ז,א). לדעת ריש לקיש תינקו חכמים לכטוב זמן בget שמא ימכור הבעל פירות אחר כתיבת הגט ע"מ שתוכל האשה לטורפים מן הלכותיות כיון שנמכרו שלא כדין, וטעם זה לא שייך בקידושין שכן אשה המתקדשת עדין אינה זוכה בפירות. ולדעת ר' יוחנן הטעם הוא שמא אם לא יהיה כתוב זמן בget יוכל הבעל לחפות על אשתו אם זונתה תחתיו וטעם זה שייך לאורה גם בקידושין, ומתרצת הגמ' בשני אופנים: א. עפ"י רוב

⁶ חידושים הגר"ח פ"ג מהל'i אישות הל'i ייח, קובץ שיעורים קידושין אות פ, אמרי משה ית, ابن האzel פ"ג מהל'i עדות הל'i ד.

מקדשים בכספי ולא בשטר ולצורך המיעוט לא תיקנו חכמים זמן בשטר קידושון. ב. לטעם זה לא תהיה תועלת בכתיבת הזמן בשטר קידושין מכיוון שאם יונח השטר אצל האיש או האשה עדין יש חשש שהם ימחקו את הזמן בשטר או יכשו אותו, ואם יונח השטר אצל העדים שוב לא תהיה תועלת בדבר כיון שעדותם על הזמן עפ"י הכתוב בשטר פסולה כדי עדות מן הכתב.

לעת נتبאר שבשלושת הדינים המיוחדים לטול ולשטר שחרור של עבד שהם מדרבן מפורש בסוגיות גגמי' בגיטין (י,א) שלא ניתן גם בשטר קידושין ולא הוקשה "הוויה" "לייציאה" והעלת הספק מה הדין באשר לדינים אחרים שהם מדרבן. בסוגיה הנ"ל ביבמות מפורש באשר לדין מרכזי נוסף שניתקן בगט שלא ניתן בשטר קידושין והוא זמן.⁷

הראשונים על הסוגיה ביבמות העלו שאלת שבתשובה עליה נפלת מחלוקת גזירה בינהם, ובפירוש דברי אחוזים מהם. הגמ' ביבמות הזיכירה רק חיסרוו של זמן בשטר קידושין בדבר שאינו פסולו, וחיסרונו זה של זמן נזכר במשנה בפרק תשיעי של גיטין (פו,א) אם עוד שני חסרונות מקרים בהם הגט כשר בדייעד אך לכתילה פסול ואין להתריר על פיו אשה. וזה לשון המשנה בגיטין: "שלושה גיטין פסולין ואם נשאת הילד כשר: כתוב בכתב ידו ואין עליו עדדים. יש עליו עדדים ואין בו זמן. יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד". הפסול השני הנזכר במשנה הוא חסרון הזמן אליו התייחסה הגמ'อลס באשר לפסול הראשון ולפסול האחרון שהם למעשה פסול אחד של חסרונו עדות מלאה על השטר אין התייחסות של הגמ' כאשר קיימים הם בשטר קידושין.

وترם שיובאו דברי הראשונים היה מקום לומר שלאור דברי הגמורות שהובאו לעיל מהם עולה כי באשר לדינים מדרבן אין לדינים את ההיקש של "הוויה" "לייציאה" ל勃勃ה פשוט הדבר שגם באשר לחסרון עדות בשטר שהוא מדרבן בಗט, שאילולא כן לא היה הדין שכשר בדייעד, אין לדינים היקש זה ושטר קידושין שכותב הבעל בכתב ידו אף שאין עליו עדים או שאין בו אלא עד אחד יהיה כשר לכתילה וכדיון שטר קידושין שאין בו זמן. אלא שעל מסקנה זו קשה קצת מדקוק לשון הגמ' ביבמות שכותבה: "זהו

⁷ אם כי יש להעיר שמדובר ב Tos' בגיטין (יא ד"ה כי קתני וכו') כפי שביארתו המהרש"א (ב"ה בא"ד ו"יל דכיוון) והמהר"ם שיף (ב"ה בסה"ד כיון וכו') עולה כי "ירגילין לכותב זמן בכל שטרות גם בקידושין", והמאירי כתוב בבית הבחירה על יבמותות "ומכל מקום שנכתבו בו (בשטר קידושין) זמן למדין הימנו אף לדיני נשות" (דברי המאירי הובאו בספר אוצר הפסיקים סי' לב בש�"ע סעיף ד ס"ק ט"ז (כרך יא עמ' 380)).

קדושון למעוטי מאי? למעטי זמן דליך באקידושין" משמע שזוכה חסרון זמן הוא שנתמעט משטר קידושין אך חסרון עדות בשטר לא נתמעט.

אכן, כל זה יכול להיות נכון אם חסרון העדות בשטר הוא מדרבן אך באשר לשטר קידושין מצאוו שכתו הראשונים לא כך. והוא שבහיות הקידושין "דבר שבורה" הרי מוכחה הדבר שהיו חתוםים על שטר הקידושין שני עדים כשרים שלמה תורה גורה שווה "דבר" "דבר" מממון שכים שלען ממון כתבה תורה (דברים יט,א) "על פי שנים עדים... יקום דבר" כך לעניין ערוה כתבה תורה (דברים כד,א) "כי מצא בה ערות דבר", והשטר שהוא פועל הקידושין צריך לעמוד בקריטריונים אלו. ועל פי זה כתוב הרשב"א בחידושיו (בקידושין טה,ב) ד"ה אמר ליה רבashi לרבי כהנא, וביבמות לא,ב ד"ה הא אמרין זהו קידושין שבשטר קידושין מוכחים להיות חתוםים שני עדים אחרית הקידושין אינם חלים. ומה שבגת מצאוו כתוב ידו של בעל, אומר הרשב"א⁸, מושום שבגת כתבה תורה "וכתב לה ספר כריתות" ולא הצריכה התורה עדים (שלא בشرط ממן לגבי נאמר בפסק רמיה לב,מוד) "וכתב בספר וחתום והען עדים" וזו גלווי מיוחד של תורה שאף שגירושין cocci דבר שבורה מ"ם מועילה כתיבת ידו של בעל ואין למוד מכך לדברים אחרים.

(ומלשוון הגמ' ביבמות ז'זו קידושין למעטי זמו" לא קשה כלל על הרשב"א כיון שחסרון עדות בשטר הקידושין אינו בכלל בכלל "ספק קידושין" שבמتنינו מחמת שהקידושין לא חלים כלל ואילו חסרון זמן לא בכלל בכלל "ספק קידושין" שבמتنינו מחמת שהקידושין חלים בודאי).

ועתה, שנמצא שכותב הרשב"א שבשטר קידושין חסרון העדות הוא פסול מדאורייתא ובגיטין גילתה תורה שਮועילה כתיבת יד' בעל שנאמר: "וכתב לה". יש לשאול מדוע לא יועל ההיקש של "ויצאה" "ויתהנה" מגיטין לקידושין למד שאף בשטר קידושין תועל כתיבת יד בעל. ודבר זה, אכן נתון בחלוקת ראשונים שלעומת שיטת הרשב"א שהובאה לעיל כתוב הראיטב"א בחידושיו (קידושין טה,ב ד"ה התם לא מחייב לאחריני וכו', ויבמות לא,ב ד"ה cocci קידושין למעטי מאי וכו') שנחלקו בזה רבותיו ואחר

⁸ כתבו בפנים הסברו של הרשב"א שהובאה בחידושיו על שתי המסתנות הנכורות אולם יש להעיר שהקידושין על מסכת יבמות כתוב גם טעם נוסף משום שכאשר מגרש אדם אשא אין הוא מחייב לאחריני (ולכן די בכתובת ידו, משא"כ בקידושין) וכבר העיר הריש"ד דיקמן, מהדריך חידושים אלו בהוצאת מוסד הרב קוק (חערה 25) שדבר זה נתנו בחלוקת ראשונים, ע"ש.

שהביא דעת הרשב"א (מבלי להזכיר שהרשב"א הוא בעל דעה זו) כתב: "אבל רבינו נ"ר (-הרא"ה) אומר בשם רבו ז"ל (-הרמ"ב⁹) שאר שגিורשין הם "דבר שבורה" הרי גילתה התורה שמוועילה בהם כתיבת יד הבעל ואם כן הוא הדין שמוועילה כתיבת יד הבעל לשטר קידושין מכח היקש של "ויצאה- והיתה" שמננו נלמד עצם דין שטר הקידושין (ובחינוךם ביבמות הוסיף הריטב"א וכותב שאם נלמד גילוי התורה של "וכתב לה" לעניין גט ולהקל כל שכן שיילמד בהיקש לקידושין ולהחמיר). ומה שקשה על שיטת הרא"ה מלשון הגמ' ביבמות שכותבה "זהו זkidushin lemuotzi zman" משמע זוקא זמן ולא דבר אחד כבר כתוב הריטב"א בחינוךו לקידושין ששאל על כך את רבו (הרא"ה) ותירץ לו שלפי שיטתו אכן שטר קידושין שכותב הבעל בכתב ידו כשר מדאוריתא וכדין שטר קידושין שאין בו זמן אלא שחכמים החמירו לפוסלו לכתילה כסם שפלו גט שכותב הבעל בכתב ידו לכתילה ונמצא שזוקא שטר קידושין שאין בו זמן מתמעט בדברי המשנה "זהו ספק קידושין" אך שטר קידושין שכותב הבעל בכתב ידוoui ספק קידושין (ואם מת הבעל הצרות חולצות ולא מתיבמות).

לפנינו, אפוא, שנחלקו הרשב"א והרא"ה (בשם הרמ"ב) בגדורי ההיקש של הויה ליציאה ואיולא דברי האחرونים¹⁰ שכבר היקשו על שיטת הרשב"א מודיע באמת לא למד ההיקש של "ויצאה-והיתה" וענו לךם היה ניתן לומר שסביר הרשב"א שמהיקש הויה ליציאה לא ניתן למד אלא דינים נוספים בדין השטר (וכגון לשם) אינם להקל בדין שטר הקידושין זה לא ניתן ללמידה מגט ולחומרא מקשין ולא לקולא (ומה שכותב הריטב"א בחינוךו ליבורת שאדרבה היקש זה cocci לחומרא כיון שהאהשה גם בכתיבת יד הבעל של שטר הקידושין – מקודשת היינו מצד השכלות ההיקש אבל מצד דין השטר הווי קולא שדי בכתיבת יד הבעל ואין צורך בשני עדים בכלל שטר).

מחלוקת רבותיו של הריטב"א הובאה בנמקוי יוסף על הריין⁹ בפרק שלישי של מסכת יבמות (דף ח מדפי הריין⁹ בתוך דינה גמי כל שיש בקידושין וכו') בתוור מחלוקת "יש מרבותא" "ואחרים כתבו", ודבריו הובאו בדרכיו משה

⁹ דעה זו הובאה בתוך הרמב"ן גם בחידושי הריין על הריין⁹ על פרק שלישי מקידושין (כח, מדפי הריין⁹ בתוך דינה מר זוטרא וכו').

¹⁰ אבני מילואים סי' לב ס"ק ז, קרן אוריה יבמות לא,ב ד"ה גמי זוחו למועד זמן וכו', יד דוד פ"ג הל' ג (דף לה,א) ורעווי עוד בדברי האוש"ש אישות ט,טו ובחז"א אהע"ז קא ס"ק יא שמדוברים נשמע תשובה לשאלת זו אף שלא היקשו בכך להדיא על הרשב"א, ויעי' גם מה שכותב הריין יפה"ן, מהדער חידושי הריטב"א על יבמות הוצאה מוסד הרב קוק, הערת מס' 438 (ולא ציין שם לדברי האבני מילואים הנ"ל).

באח"ע (לב,ב) בלשון זו: "וכתב במנוקי יוסף פרק ארבעה אחין השטר קידושין שכותב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שני בו עד מקודשת מספק". על פי דבריו ב"דברי משה" פסק הרמ"א בהג'ה (על סעיף ד בשוי"ע) כתבו בכתב ידו ואין עליו עד מקודשת מספק ובציוונים בסוגרים הובא המקור "מנוקי יוסף פרק ארבעה אחין". על הכרעה זו העירו החלוקת מהוקק (בשם קח ח) והבית שמואל (בשם קט) שבחולקות הראשוניות שהובאה במנוקי יוסף, ומקורה, כאמור, בדברי הריטב"א, אינה אלא לשיטת הפוסקים¹¹ הסוברים שבמחלוקת הידועה בין ר' מאיר לר' אלעזר האם עדי חתימה כורתים או עדי מסירה כורתים ונפסקה הלכה בה כר' אלעזר, דעתו היה שאף עדי חתימה כורתים (הינו שר"מ חולק על ר' אלעזר אך ר'יא אין חולק על ר'ם) וכן מועיל כתוב ידו של הבעל מבלי שייחיו עדי מסירה ושיך לדון האם הוא הדין בשטר קידושין או לא. אולם לשיטת הפוסקים הסוברים של ר' אלעזר רק עדי מסירה כורתים ודאי לא יועיל גט שנכתב על ידי הבעל מבלי עדי מסירה.

כל זה הובא, מכיוון שדעתו זו האחרונה במחלוקת הראשוניות בדעת ר' אלעזר היא דעת רבינו תם כפי שהביאה הרא"ש בגיטין (פ"ט סימן ז) וכדעתו זו סובר גם הרא"ש עצמו. ובאשר לשטר קידושין שנכתב על ידי הבעל גילה הרא"ש את דעתו בפרק שלישי של מסכת יבמות (ס"ז) שכך. ועומדות מאלהן שתי קושיות, האחת, זו שהקשה הריטב"א לרא"ה כיצד יסביר הרא"ש את לשון הגמ' ביבמות "זהו הקידושין למעוט זמן" משמע דока זמן הוא שנותמעת מדין המשנה ולא חסרונו עדות.

השניה, כיצד לפי הרא"ש ניתן לומר ששטר קידושין שנכתב ע"י הבעל כשר וחררי לשיטתו צרכיים דока עדי מסירה (ומה שהכשרה המשנה בגיטין (פו,א) גט שנכתב ע"י הבעל כבר פירש רשי" ש"ם באפשרות אחת (ד"ה ואם ניסת וכו') שהנתנה של המשנה הוא ר' מאיר הסובר עדי חתימה כורתים, וכן פירשו התוס' בתחילת מסכת גיטין (גב ד"ה שלשה גיטין פסולין) וכן דעת רוב הראשונים על המשנה שם).

הkowskiיה הראשונה, לא קשה כלל על הרא"ש כיון שמדובר ברור שהוא סבר שכל הטעם שהצריכו חכמים עדות מלאה על הגט היא מחשש שמא ימחוק הבעל את הזמן הכתוב בו ויכתוב בו כרצונו (וכן היה גם דעת התוס' בתחילת מסכת גיטין (ג,א ד"ה כתוב בכתב ידו וכו') ועל המשנה ביבמות בפרק שלישי

¹¹ היא דעת הר"ץ בפ"ט של מסכת גיטין (מד,ב מדרין) והרמב"ם (גירושין א,טו) ודעתו זו והדעת החוליקת הובאו שתיהן בס"י קלג בשוי"ע ס"א.

(לב ד"ה כתוב בכתב ידו) ואם כן תקנת הזמן כוללת בתוכה גם את תקנת העדים וכשאמורה הגם "יזהו דקידושין למעוט זמן" טמון בדבריה גם למעט עדות מלאת על השטר שאינה נכרת בשטר קידושין".

באשר לקושא השנייה כבר עמדו עליה האחرونים והעיקרי מבין תירוצים¹² הוא שגם לשיטת רבינו תם והרא"ש, לאחר ודעת ר"א שמי"מ צריכים עדי המשירה לחותם על הגט מתקנת חכמים, כמובן במשנה בפרק רביעי של מסכת גיטין (لد,ב), הרי שגט הנמצא לפניו ואין אנו יודעים אם נמסר בפני שני עדים תולמים אנו שאנו כך נמסר מאחר ורואים אנו חתימות שני עדים בגט עצמו. וא"כ הוא הדין אם כתוב הגט בכתב ידו של הבעל שתולמים אנו שנמסר בפני שני עדים וסביר הרא"ש שבאשר לשטר קידושין הדין זהה, ולשיטתתו אם ידוע בודאות שהगט או שטר הקידושין לא נמסר בפני שני עדים הגט ושטר הקידושין פסולים ולא על מקרה כזה כיון הרא"ש שטר קידושין שנכתב ע"י הבעל – כשר. (ומ"מ רואים בהסביר זה שודאי היה לרא"ש שטר קידושין נלמד מגט לעניין זה שמועל כתוב ידו של הבעל לכל הפחות עדות על כך שנמסר הגט בפני שני עדים כשרים, והוא כשיטת הרא"ה והרמב"ן שהובאה לעיל שלומדים את היקש של "ויצאה-והייתה").

מהתוס' בסוגיה ביבמות (לב ד"ה כתוב וכו' דף לא,ב ד"ה למעוט) ורואים שבאשר לטעם של תקנת חכמים להצריך שני עדים בגט סברו בחרא"ש בסוגיה שהוא משומם תקנת הזמן. אולם שלא כרא"ש לא הכריעו באשר לדין שטר קידושין שנכתב הבעל בכתב ידו, והשאירוו בספק שנסתפק בו ר"י חזקן (ונך הובאו הדברים גם בתוס' הרא"ש המוקום). ובבואר ספקם של התוס' כתבו אחדים מן האחرونים¹³ שהוא האם ראוי להיקש הויה ליציאה לעניין ההקשר כתוב ידו של הבעל או שלא או במילים אחרות נסתפקו הלהקה וכי בשתי דעות הראשונים שהובאו לעיל, וכחסביר זה נראה שלמד הנמקוי יוסף

¹² הסבר זה מובא בשם ספרים נשמת חיים וגטו מקושר באוצר הפסיקים (ס"י לב ס"ד ס"ק י"ח אות ב) ושניהם מתכוונו לו, וקטצת יש להעיר מילון הראש שכתב את המלה "כשר" בדבורי משמע – לכתילה ודלא כשאר הראשונים שנكتו לשון "מהני" או "לא מהני", עוד מובא שם בשם המקנון בקובנטרס אחרון (ס"ק ז) שרוצה לחריש שלר"א אליבא דעתות הרא"ש כתוב יד הבעל עדי' על פניו שני עדים החתוםים על השטור יוציא'ש. עד שלחביר שמהחוזיא בס"י קא ס"ז שכותב שאLIBא דתוס' (שסוברים בדבר זה בחרא"ש) מוכרים למור שהיו גם עדוי מסירה בלבד כתוב ידו של הבעל בשטר הקידושין רואים שלא סבר כתירוצים של הספרים הניל' ייש לחביר שעורכי אוצח"פ לא הביאו דבריו).

¹³ עורך לנו (ד"ה בד"ה למעוטי מספק ל"י) בפסקת דבריו שם, עיניהם למשפט (ד"ה תוד"ה למעוטי) וכן נראה שלמד הגר"א בバイורו לשוי"ע (עב, ס"ק יג) שעל דברי הרמ"א "וכתבו בכתב ידו ואין עליו עד מקודשת מספק" כתוב: עיי' תוס' שם ד"ה למעוטי וכו'".

בביקורת דברי התוס' שאחר שhabia את שתי דעות הראשונים הנזכורות סיים את דבריו במילים "אלא שהתוספות העלו זה בגמגום" משמעו שלא רצאה להזכיר בין שתי הדעות כמו התוס' עצם שלא הכריעו בדבר.

אולם בספר קרן אורה (ד"ה גמי זזו למעטוי זמן) כתוב שודאי היה לתוס' שבדייעבד שטר קידושין שכותב הבעל בכתב ידו – כשר וילא נראה להו לחלק בין קידושין לגירושין, ולהחמיר בקידושין, אלא כל שבגירושין – כשר, כשר נמי בקידושין" וכשיות הראי"ה, והראי"ש. וכל ספקם לא היה אלא למתיחה כיון שאין צורך לכתוב בשטר הקידושין זמן שמא הוא הדין באשר לעודים שאין צריך להחתיםם אפילו למתיחה. והנה, מלבד שהסבירו קשה בלשון התוס', שלא משמע בזבריהם כן, עוד יש להעיר שהסבירו נמצא שספקם של התוס' היה האם מקיים אלו הוויה ליציאה גם באשר לדין דרבנן והוא הצרפת שני עדים בget או לא, ועד כה לא מצאו שמקישים הוויה ליציאה בדין דרבנן, וצ"ע.

ה. פטול מחובר בget ובשטר קידושין

המשנה בפ"ב של מס' גיטין (כא,ב) שונה: "אין כותבין במחובר לקרקע, כתבו במחובר תלשׂו חתמו וננתנו לה – כשר" ומפרש רשי"י¹⁴ בד"ה "אין כותבין במחובר". "דכתיב יוכתב וננתן" שאינו מחוסר קציצה" ודבריו מבוססים על דברי הגמי לעיל שהטעינה את הדין הנזכר במשנה הקודמת באותו הפרק (יט,א) "על הכל כותבין..." ועל הקרון של הפרה וננתן לה את הפרה, על יוז של וננתן לה את העבד" בד"ר החורץ בנטינת הפרה כולה והעבד יכול בכך שכתוב "יוכתב וננתן" "מי שאינו מחוסר אלא כתיבה וננתנה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה וננתינה". נמצא, בהבנה הפשטוטה בדבורי המשנה על פי פירוש"י שעיקר דין כתיבת get בתלוש נשנה במשנה המאוחרת בפרק ב' "אין כותבין במחובר לקרקע" (כא,ב) ומה שנשנה דין זה במשנה הקודמת לה "על الكرון של הפרה וננתן לה את הפרה על יוז של עבד וננתן לה את העבד" (יט,א) והוא אגב עיקר הדין נשנה שם "על הכל כותבין" וכיו' וכיון ששנתה שם המשנה שאפשר לכתוב על פרה ועבד שהם דבר שיש בו רוח חיים, ולא דעת ר' יוסי הגלילי החולק שם, הקפידה המשנה להגיד שם"ם אין לקוץ מהפרה או העבד את get ואז לננתנו כיון שהוא פטול ממשום מחוסר מעשה בין כתיבה לננתנה.

¹⁴ ואotta הלשון כמעט נקט רשי"י בפירושו גם בדף ט,ב בד"ה האICA מחובר "דכתיב יוכתב וננתן" מי שאינו מחוסר אלא כתיבה וננתנה יצא זה שמחוסר קציצה".

והגמי כתבה את מקור דין זה על המשנה המוקדמת על אף שעיקרו נשמה במשנה הבאה אחרת.

דברי הרשב"א בחידושין, והחידושים המיויחסים לריטב"א (בהתואת מוסד הרב קוק) על תחילת המשנה של "איו כותבין במחובר" נראה שלמדו אחרות שאחר שהテעמו את דין המשנה "איו כותבין במחובר לקרקע" בכך "שշוקץ מן הקרקע הווי מחוסר תלישת", וזה לכאורה כפירושי, מיד הוסיף את הדברים הבאים "ואפילו אם נתן לה את הקרקע – פסול" ולдин זה כתבו שני טעמים אפשריים. א. עפ"י דברי הירושלמי (בפ"ב הל' ג) משום שכתבה התורה "וכתב לה ספר כריטות" מה ספר שהוא בתולש אף כל שהוא בתולש. ב. משום שכתבה התורה "ונתן בידה" ופירוש הדברים "זבר הנitin מיד ליד". ואחר כך כתבו "ומעיקרא אשמעין מתני" דעל הקרן של פרה ועל היד של עבד – כשר, והוא שיתן לה את הפרה ואת העבד, ואחר כך כתני דכתבו על המוחבר לקרקע עע"פ שלא קצץ אלא שנתן לה את הקרקע – פסול, ומן הטעם שכתבנו". הרי שמדוברם עולה, שימושי המשניות עולים שני דיןיהם העומדים זה לצד זה, ואין חזרה על אותו הדין כפי שעולה מפירושי. במשנה המוקדמת יותר שונה דין מחוסר קציצה שנגע לא רק במחובר לקרקע, וכן הדוגמאות המובאות במשנה עצמה: פרה ועבד. ומהמשנה של אחרתה שונה דין מחובר לקרקע הפסיק את הגט גם אם אין מחוסר שום מעשה אחר כתיבתו.

בhalcoת הרמב"ם הנוגעות לדינים אלו ניתן לבדוק בפשטות שנקט בביואר הדינים השונים במשניות בראש"י. הרמב"ם בתחילת הל' גירושין (א,א) מונה עשרה דברים שהן עיקר הגירושין מן התורה והשייש מביניהם הוא: "שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינו לה". הרי שבזדבורי לא הזכיר כלל פסול מוחבר אלא "מחוסר מעשה אחרי הכתיבתה". וכן בפירוש עשות הדברים בהמשך הפרק כתוב הוא (בחל' ו) "ומனין שלא יהיה מחוסר מעשה אחר כתיבתו שנאמר "וכתב ונטה" מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה הוא הגט הבהיר יצא דבר שמחוסר קציצה אחר הכתיבתה. לפיכך אם כתוב גט על קרו הפרה נותן לה את הפרה ואם חונך הקרן אחר שכתב ונתנו לה אין גט וכן אם כתוב במחובר עע"פ שחתרמו בו העדים אחר שתלשו ונתנו לה – אין גט". נקט הרמב"ם את טעמו של דין זה כי שנזכר בסוגיית הגמי בלבד ולא הזכיר אף אחד מן הטעמים שהובאו ברשב"א ובחדושים המיויחסים

לרייטב"א, וכן לא הזכיר שגס אס הבעל יתנו לאשה את הגט במחובר יהיה הגט בטל.¹⁵

הרא"ש פ"ב סי' כד) הולך בדרךם של הרשב"א והחידושים המיויחסים לרייטב"א לדינה וכותב אף הוא "אין כותבין במחובר לקרקע משום דמחוסר קציצה ואפילו אי בעי למוטב לה את המוחבר – לא" אלום מזוכר רק את הטעם השני שהזיכירו. בעקבותיו הולך בנו בעל הטורים (בסי' כד) ועל פי זה פוסק גם המוחבר בשני סעיפים שונים את דין גט המחווסר קציצה ואת דין גט המוחבר לקרקע. בסעיף ב' הוא כותב: "כותבין הגט... ועל יד העבד ועל קרן הפרה – ומוסר לה העבד והפרה או שאר דברים בפני עדים, אבל לא יחתוך יד העבד וקרן הפרה ויתנו לה. ואם כתוב ונתן לה אינו גט משום קבוען שלא תהא קציצה בין כתיבה לנtinyה" ושני סעיפים לאחר מכן הוא מוסיף: "אין כותבין גט במחובר אפילו יתנו לה המוחבר כמו שהוא, דבענן יונtan בידה".

עד כאן נתבארו יסודות דיני פסול גט המוחבר מDAOרייטה, כפי שעולים מותו דברי הראשונים וכפי שבאים לידי ביטוי להלכה בפסקים ובשו"ע. בנוסף לכך מובאים גם' מקרים שונים בהם ישנו פסל מחובר מדרבנן. ועליהם הוסיפו הראשונים ודנו במרקם שלא נזכר גם' הנוגעים אף הם לפסול זה אלא שלעתה לא מעסוק בהם.

לעיל בפרק העוסק בדייני שטר הקידושין הנובעים מהזהמיון לשאר שטרות, הובאה תברירית המובאת בפרק א' של מסכת גיטין (ט,א) המונה שלושה דיןיהם המשותפים לגט ולשטר שחרור של עבד, וסוגיות הגמי' עליה המקשה מודיע מנתה הברי' שלושה דיןים אלו בלבד בעוד ישנים דיןיהם נוספים המשותפים לשני אלו. כדוגמה לדין צזה מביאת הגמי' (ט,ב) את הפסול של מוחבר המשותף לגט ולשטר שחרור ומסקנתה של הגמי' שם (י,א) היא שהברيري' מונה את שלושת הדיינימוס הבלעדיים המשותפים לגט ולשטר שחרור ואין מונה דיןיהם המשותפים לגט לשטר שחרור ולשטר קידושין ולכן אין מזכירה פסל מחובר שקיים גם בשטר קידושין. מפורש גם' בಗמ' מחלוקת ג' שבחן הפסולים המשותפים לגט ולשטר קידושין¹⁶ ישנו גם פסל מחובר, ואין זאת

¹⁵ וכך המוקם לחייב שמי' לדינה יתכן שאף הרמב"ם יסביר שגט הנכתב במחובר וניתן כך, מבלי חסרונו מעשה – איןנו גט מן התורה אך לאו דוקא מטעם דידי השטר שבגת אלא מדינים אחרים המחייבים לצורך גירושין כשרים. ראה אור שmach על הלוות אלו בראמ"ס ובספר ברכת שמואל גיטין סי' ליג (אות ב), אבנין מילואים סי' קלו סוף ס"ק ג.

¹⁶ כתבו בפניהם "שטר קידושין" בדבר שמשמעותם בגמי' זו שפסול במחובר. וכך פרישו את הגמי' רשי' (ד"ה הכי גרשין) ורוב הראשונים, אלום ידועה שיטת בעל העיטור שהובאה ברשבי' בחידושיו וบทשובותיו שלמדו מגמי' זו שפסול מחובר בקידושין קיים גם

אלא שפטול זה נלמד מהיקש הוויה ליציאה, וככפי שככל עיקר דין שטר קידושין נלמד מהיקש זה בಗמ' בפרק ראשון של קידושין (ה,א). לפי זה צריך היה להיות פשוט בדברי הפסוקים ששטר קידושין שכתו במחובר – פסול מדאורייתא, אולם מעיוון בדברי הראשונים נמצא שהדברים אינם פשוטים.

ראש לכל, היא לשונו של הרמב"ם (בפ"ג מהל' אישות ג-ד) שכותב: "ואם קידש בשטר כתוב על הניר או על החרס או על העלה ועל כל דבר שריצה הרי את מאורסת לי וכל כיוצא בדברים אלו ונונטו לה בפני עצום. וצריך שיכתובו אותו לשם האשה המתקדשת – כגת ואינו כתובו אלא מדעתה. כתבו שלא לשמה או לשם ושלא מדעתה ע"פ שננתנו לה מדעתה בפני עדים אינה מקודשת". בדברים קצרים אלה סיכם הרמב"ם בהכלותינו את כל דין שטר הקידושין. ולא הזכיר בדברים כלל פסול מחובר ואכן, המגיד משנה במקומם מער: "וושם (קידושין ט,א) נתבאר דין השטר והוא משום דמקשין הויה ליציאה ולזה כתבו מן המפרשים זיל שאף הוא פסול במוחבר כמו הגט מבואר בפ"א מהלכות גירושין (הלי ז) וכן מוכיח הסוגיא שבפרק קמא דגיטין (י,א) שהגט והקידושין שוין לפסול המוחבר וכי"כ הרשב"א זיל. ורבינו לא ביאר דבריו כאן בדיון הקידושין". יותר מכך העיר המעשה רקה במקומם, שלא רק שהרמב"ם לא פירש בדבריו לפסול שטר קידושין שנכתב במוחבר אלא שמלשונו ניתן לדיקק שסביר שאין פסול כזה שכן כתב: "ואם קידש בשטר, כתוב... ועל כל דבר שריצה".

אכן, לעומת זאת לשון הרמב"ם, כבר כתב המ"מ ש"המפרשים זיל" הזיכירו שיש פסל מוחבר בשטר קידושין וכפשות ממשמעות סוגיות הגמ' בגיטין (י,א), והוסיף ש"כנ כתוב הרשב"א זיל" וכוננותו כנראה לדברי הרשב"א בחידושיו על הסוגייה הניל בגיטין בה כתוב במפורש שכונות הגמ' היא לשטר קידושין שפסול במוחבר. וכותב כן גם בחידושים בתקילת קידושין (ב,א ד"ה בדין ו בשוה דין), וכמעט אותה לשון נקט גם בתשובה (סימנו אלף רכו). אלא שבתשובה אחרת (ס"י תר) כתוב שטר קידושין כשר במוחבר ודזוקא גט הכתוב במוחבר נפסל ובאשר לגמי הנזכרת בגיטין ממנה משתמעו כמעט במפורש שטר קידושין פסול במוחבר כתוב שייש לפרש בענין אחר" ונדחקו האחرونים בסתרית דברי הרשב"א ובאשר לכוננותו בטוף התשובה הנזכרת. ואכן נושא כיili השוויי (הה"מ בס"י לה ס"ק ז, הב"ש ס"ק ז,

בקידושי כסף ולא רק בקידושי שטר. וכן המוקם להעיר כי במהדורות ספר העיטור המצויה (עם הערות הרב ר' מאיר יונה – אות קי – קידושין, חלק א' דף עז, ב, עמ' 154 עמודה ימנית) לא מפורש כפי שהביא הרשב"א אלא נזכר רק פסל מוחבר בשטר קידושין ולא יותר מכך.

והגר"א בバイורו ס"ק יא) החליטו מה אחד כי דעת הרשב"א לפסול שטר קידושין שנכתב במוחבר ובתשובה הניל כתוב דעתו בתחילת ו גם לא החלטת את הדבר, ומ"מ אח"כ חזר בו.

נדמה, שלאו רצינו בתחילת פרק זה, בביאור יסודות דיני פסול גט מוחבר מדויריתא, ניתן לבאר גם את השמטה הרמב"ם את פסול המוחבר בשטר קידושין. וגם את סתיות דברי הרשב"א באופן חדש. לעיל נתבאר שלרמב"ם כלל אין פסול מוחבר לקרקע בגט, ומה שכינתה המשנה בגין בפרק שני (כא,א) כפסול "מוחבר" לעניין גט, כינה הרמב"ם בהלכותיו כפסול "מחוסר מעשה" בין כתיבה לנtinyה. אם כן הרמב"ם לשיטתו לא הזכיר כלל בהלי' אישות בדין שטר הקידושין פסול "מוחבר" ולא רק זאת אלא כתוב כתוב במפורש שניתן לכתוב שטר קידושין על כל דבר שירצה" מכיוון שאין פסול לשיטת הרמב"ם בעצם כתיבת שטר הקידושין אפילו על דבר המוחבר לקרקע – מדויריתא, וכגון שייתן את המוחבר כמוות שהוא. הפסול את שטר הקידושין מדויריתא לרמב"ם הוא רק עשייה מעשה המאפשר את נתינותו בין הכתיבה לנtinyה וכגון כתיבתו על קרן של פרה וקיצת הקרון. וזוהי כוונת הגמ' בגין (יא) שהזכירה פסול מוחבר בשטר קידושין, לשיטת הרמב"ם.¹⁷

הרשב"א, כפי שראינו, סבר שמדובר המשניות בפרק שני של גיטין (יט,א וכא,ב) עליה שיש שני סוגי של פסולת בגט, פסול "מחוסר מעשה" שאותו הזכיר גם הרמב"ם ומקורו מן הפסוק "וְכֹתַב... וְנִתְן בְּיָדָה", וכמו שכתבה הגמ' (כא,ב) "מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונtinyה יצא וזה שמוחסר כתיבה קיצחה ונtinyה". ובנוסף לכך גם פסול מוחבר לקרקע שמקורו אינם מפורש בגמ', והרשב"א הביא שתי אפשרויות מקור לפסול זה: א. מן היירושלמי בגין (פ"ב הל' ג) שכתבה התורה "וְכֹתֵב לְהַסְפֵּר כְּרִיטוֹת" "מה ספר שהוא

¹⁷ ואם ישאל השאלה מדוע מ"מ לשיטתנו לא הזכיר הרמב"ם פסל "מחוסר מעשה" בשטר קידושין להדייא? נראה שעיל כורחין צריך לומר שקיים הרמב"ם בלשונו בדין שטר הקידושין מפני מיעוט השימוש בו והזכיר רק את פרט הדינים המפורשים בסוגיית הגמ' העוסקת שירות בגין (תוכן הכתוב בשטר – קידושין ט,א, נתינתו בפני עצים – יעוי לחם משנה ובס' קובץ המובא בליקוטים בסוף פרק נשים, כתיבתו לשם האשה ולדעתה – קידושין ט,ב). ועם כל זה יש לומר שלזה כיון הרמב"ם בគותבו "על העלה" וכן שכתב הרוי קאפה במהדורות הרמב"ם שלו: "ומה שכתב רבנו 'או על העלה' נלמד מההיא דגיטין ذר יט,א שכתבין הגט על העלה, והוקשה הוויה ליציאה" ושם בפירוש המשנה כתוב רשיי "על העלה של זית – תלושה" והיינו כדברינו להורות שלא יהיה מחוסר שטר הקידושין קיצחה בין כתיבה לנtinyה.

בתלוש אף כל שהוא בתלויש". ב. משום שכתבה התורה "ונתן בידה" ופירוש הדברים "דבר חניתן מיד לדי".

וחמתבון בשני המקורות האפשריים שהביא הרשב"א יראה שיש ביןיהם חילוק. שהמקור של "ספר" נוגע דווקא לדיני השטר שבגת ואילו המקור של "ונתן בידה" נוגע לנ廷ית הגט, הנפקה מינה מהילוק זה יהיה באשר ללימוד מגט לקידושין, שאם ההיקש של "ויצאה-והיתה" חל רק על פסולי השטר שבגת אזי גם בשטר קידושין ודאי יוכל זה שעליו נאמר ההיקש של קידושין לגירושין בغم' בקידושין (ה, א וט, ב). אולם אם ההיקש של "ויצאה-והיתה" חל גם על פסולי נתינת הגט הרי נוגע הדבר גם לנ廷ית הקידושין בכלל ולאו דווקא לשטר קידושין. לאור האמור, ניתן לומר שהכרעת הרשב"א הייתה שהמקור העיקרי לפסול מחובר לקרקע בגט הוא "ונתן בידה" ולא "ספר כריתות" (וכמו הרاء"ש שהוזכר בדבריו בפרק שני של גיטין סי' כב רך מקור זה) ובכן לא חל עליו ההיקש של "ויצאה-והיתה" שנאמר רק באשר לפסול השטר שבגת ולא מעבר לכך ואם כן בשטר קידושין אין פסול של מחובר לקרקע שנלמד בגט לאו דווקא בהקשר של פסולי השטר שבגת.

אולם, הפסול של "מחוסר מעשה" בין כתיבה לנ廷יה קיים גם בשטר קידושין כיון שהמקור לפסול זה נלמד מן הפסוק "וכתבת... ונתן" הנוגע לפסולי השטר שבגת ועליו חל ההיקש של "ויצאה-והיתה". עתה, ניתן לבאר את סתירות דברי הרשב"א, כמובן, בצורה פשוטה. כשהכתב הרשב"א בתשובה (סי' תר) שטר קידושין המחובר כשר כוונתו הייתה לפסול מחובר לקרקע ומוכחת הדבר מלשונו שם בתחילת התשובה שכתב "דזדוקא בגט פסילנא (-מחובר) משום זכתייב יונטן' ובירושלמי מפקין מזכתייב ספר – מה ספר שהוא בתלויש" הרי שדיבר דווקא בפסול מחובר הנלמד מ"ונתן" או "ספר" ולא זה הנלמד מ"וכתבת... וננתן". ולזה, נראה, כיון שבבסוף תשובהו 쓰 כתב שאת דברי הגם' בגיטין (יג, א) ממנה עולה כי יש פסול מחובר בשטר קידושין יש לפרש ב'ענין אחר'. הינו, שלrabsh"א, כפי שביארנו, פסול מחובר במשניות בגיטין הינו מחובר לקרקע ולא "מחוסר מעשה" ואילו הגם' בגיטין משתמש בלשון "מחובר" אבל כוונתיה למחוסר מעשה ולא לחובר לקרקע. ומ"מ לא עלה בדעתו של הרשב"א להזכיר פסל "מחוסר מעשה" בשטר קידושין. והנה, בחידושים בתחילת קידושין (ב, א, ד"ה בדין ובושא דין) ובתשובה אחרת (סי' אלף רכו) כתב הרשב"א להדייא שיש לפרש את הסוגייה בגיטין ביחס לשטר קידושין שנכתב בחובר לקרקע – שפטול מדאוריתא, ובכן צריך לומר שבסתופו של דבר חזר בו הרשב"א מפירושו הראשון בגם' בגיטין, וכדברי האחرونים נושאיל כל השווי' שהובאו לעיל.

ויתכן ויש לתלות בדבר זה בכך שהחريع שמי' יש לחושש למבואר בירושלים שפסול מחובר לקרקע בגט הוא משום "ספר" וא"כ נוגע הדבר לדיני השטר שבגט ושוב יש לומר שהחייב של "ויצאה – והיתה" חל גם על פסול זה ولكن גם שטר קידושין שייכתב במחובר לקרקע פסול מדאורייתא.

עליל נזכר שבמשנה ובגמ' בגיטין (כא,ב) מבוארים מקרים אחדים בהם יש פסול של מחובר מדרבן וכן בראשונים במקום הובאו מקרים רבים של דינים הנובעים מפסול מחובר ואין אלא לכתילה, והמחבר בשיער פסק חלק מהם באשר להלכות הגט (ס"י כד-ג-ה), ולענין שטר קידושין לא הזוכר כלל זה מאומה בראשונים ובשו"ע וטעם הדבר, נראה האמור בפרקיהם הקודמים שהידיש "ויצאה והיתה" לא חל על פטולי מדרבן וא"כ הוא הדין לפטולי דרבנן הנובעים מדין מחובר מדאורייתא.¹⁸

ו. סימני דרך בהגדות היקש ויצאה והיתה – מעין סיכום

בפתחה למאמר זה, עמדנו על מרכיבתו של הלימוד מגירושין לקידושין הנתבע מכח היקש היה ליציאה, בהיותו מרובה בפרטים רבים, הנובעים משלל היחסים הנלוים לדיני הגט (דאורייתא – דרבנן, לכתילה – בדיעבד, דיני שטרות בכללם, ועל כך יש להוסף גם את צדי הקני השיעיכים לזה). בפרקים דלעיל ניסינו, במידת מה, למצוא שיטתיות בלימוד היקש זה. כפי שהיא עולה מן הילכה בדרך המלך בעקבות רוב מנין ובניין של המפרשים, ראשונים ואחרונים, בכל סוגיה מהסוגיות בהן עוסקו.

על אף הזהירות המורובה בה יש לנוקוט כאשר באים להסיק מסקנות לאור לימוד חלקו של סוגיה רחבה¹⁹ נדמה שמתוך הדברים שנתלבנו עד כה עולות נקודות אחדות שיש בהן בכדי בסיס ראשון להצבת כללים להגדות היקש החוויה ליציאה.

¹⁸ אכן בספר אוצר הפטקים (ס"י לב ס"ד, ס"ק טו, אות ג – עמי 375) הובא בשם הספרים עצי ארנים ומעיל שמואל לתלות את סטיית דברי הרשב"א הנ"ל בין פסול מחובר מדרבן לשכער, וזה הייתה כוונתו בתשובה בס"י תר, לפטול מחובר מדאורייתא שפסול כմבואר בחידושיו וบทשובהו האחרות, וזה שלא לדברינו, ויעוי עוד שם בשם ספר "ימין שלמה".

¹⁹ ביותר מרגש הדבר בnidzon dzizun. בחסרון של סוגיות אחרות מרכזיות, הנוגעות לשטר הקידושין, כגון דיני כתיבת שמות האיש והאשה והנלה לה, דינים הנובעים מצד הבעלות הממונית של חומר השטר, ודיני האמירה הנלויס, ייתכן, למסירתו, ועוד חזון למועד בעז"ה ובلن"ד להעתם של בירורי סוגיות אלו על הכתב.

מתוך העיסוק בצד הממוני של שטר הקידושין (קידושין ט,א), בפרק ב', נתבאר כי כל תוקפו של שטר קניין האשה שע"י הקידושין הוא דוקא מותך היצמדותו לאביו מולדו שטר שחרור האשה – הגט (תוס' שם ד"ה "הא לא דמי"). וככזה, נתבאר בפרק א' שעיקר הדין האיסוריים המחייבים בגט מוטלים על שטר הקידושין (שם ט,ב) אם לכל פרטיהם (לפי פירושי שם ד"ה הדור פשוט). ואם לMahonת הכללית (לפי שיטת הרמב"ן ו"השיטה לא נודע למ"י בביאור הגמ' שם). עם כל זה בפרק ג' נתבאר שבנסיבות מסוימות או חילתה היפרזותם של שני זוג "דבר שבעורה" סבר מי מגDOI רבותינו הראשונים (הרשב"א בחדושין בקידושין סה,ב) ובבמota (לא,ב) שעדי הקידושין שבשטר מחייבים הם עד כדי פסילתו ולא ייתכן להקיש מיציאה להויה לחקל בעניות חמורים אלו, ואף שרוב הראשונים²⁰ סללו להם, כנראה, דרך והאלימו היקש זה עד כדי חיותו מביא להשואות הגמורה של הגט וקידושי השטר, מ"מ מכלל ספק לא יצאו.²¹ מסיומו של לימוד, בפרק ד', עולה כי נסיון הרחבותו של ההשואה בין גירושין לקידושין מביא לכך שפחות דין הקיימים בו הראונה נלמדים אף לו השניה.²² חוט אחד החוו את המאמר כולם, למעט חריגות קלות, הוא דחיתת דין תורה שביע"פ המחייבים בגט ע"י שטר הקידושין, הנוטה להישאר במסגרת של תורה שבכתב.

²⁰ הרמב"ן (המובא ברין בקידושין – כת,ב מדפי הרי"ף, והריטב"א בחדושין סה,ב, הראייה (המובא ברייטב"א שם).

²¹ תודעה "כתב" וכוי ביבמות (ל,ב) ונומוקי יוסף יבמות (ח,ב מדפי הרי"ף) וכן להלכה ברמ"א בס"י לב ס"ד.

²² נסיון תירוץ סתיות דברי הרשב"א מותשובתו בס"י ת"יר בה מכשיר שטר קידושין הנכתב במחובר לתשובתו בס"י אלף רכו וחידושים בהם פוסלו.